

LIBRIS

We know
books

1788-1869

G. Asachi

GHEORGHE
ASACHI

OPERE

Ediție în două volume

1

POEZIE

Studiu introductiv de Bogdan CREȚU

Știința

CUPRINS

Gheorghe Asachi: în avangarda literaturii, în ariergarda epocii (<i>Bogdan Crețu</i>)	5
Tabel cronologic (<i>Editura</i>)	30
Notă asupra ediției (<i>Editura</i>)	36

**Din volumul
CULEGERE DE POEZII (1863)**

[PARTEA I]

ODE

Prolog. La patrie	39
La Italia	40
La moldoveni. La restatornicirea domnilor pământeni	41
Restaurarea școalelor naționale în Moldova	43
La vasul lui Virgilius	45
Alfons de Lamartin cătră o jună moldovană	46
La Alfons de Lamartin	48
Privegherea ostașului moldovan	50
Pleiada	53
Prolog rostit pe Teatrul Național în Iași	54
Milian și Dina	56
Încrederea în Dumnezeu	58
Vasul Moldaviei	60
Osânditul în groapa ocnelor	61
Prințului Grigorie Ghica, la ocazia fundației Institutului pentru copii orfani	62
Prințului Grigorie Ghica, la ocazia fundației Ospîțiului la Galata	63

La moartea părintelui meu	65
Lacul lui Ovid	66
Elegie scrisă pe ținterimul unui sat	67
Imnul de sără	71
Convorbire nopturnă	72
Holera în Moldova	73

SONETE

Cătră Tibru	75
Cătră planeta mea	75
Laura (<i>Stiamo, Amor...</i>)	76
Laura (<i>Lieti fiori...</i>)	77
Dafne	77
În ocazia zborului aerostatic a madamei Blanchard	78
La introducerea limbei naționale în publica învățatură	79
Paladiul moldovenilor	79
Pentru compunerile poetice în limba națională	80
Moartea lui Isus	81
List	81
Pentru ziua aniversală a deschiderii Teatrului Național	82
Fiiței mele Eufrosina	82
În ocazia morței logof. Alexandru Ghica	83
Cătră signora L. Giordano	84
Companiei filarmonice a operei italiene	85

ANACREONTICE

Amorul plagat	86
La pictor	87
Amorul nemernic	88
Alvir cătră a sa miniatură	90
Călătoria Dafnei	91
Amorul fugar	92
Prmăvara	93
Dorul	95
Dorul întâlnirii	95
Păsăruica stinghere	96
Primăvara	96

Copilul vânător	98
Amorul arător	98
Asupra Liceii, cochetă bătrână	100
Iarna	101
Eufrosina	102
Albina și trântorul, la 1829	104
Albina și trântorul, la 1850	106
Vioreaia	107
Păreră de rău	108
Muza cătră poetul „Panoramei Moldovei”	110

CÂNTECE

Nestatornicia lucrărilor lumii	112
Lumea	114
Cântecul unui giune român din Anovlahia	114
Cântecul unei păstorițe române de la munte	115
Filozofie naturală	116
Repegiunea timpului	117
La a mea pungă	118
Fragment din „Ierusalimul eliberat” a lui Tasso	119
Vaporul pe Dunărea	121
Cântecul plăieșului moldovan	123

IMNE

Anul Nou al moldoromânilor 1830	124
Imnul moldovenilor la Anul Nou 1829	125
Imnul moldovenilor la Anul Nou 1836	126

MEDITAȚII

Meditație pentru ziua Anului Nou	127
Anul Nou 1842	128
Anul Nou 1843	128
Anul Nou 1847	129
Roza și mormântul	130
Mormântul	130
Evlavia casnică	131
Amor de patrie	132
Înnoirea anului	132

Soția de modă	133
Satiră asupra omului	137
Epigrama	144

BALADE

Ștefan cel Mare înaintea cetății Neamțu	145
Dochia și Traian	146
Turnul lui But	148

LEGENDE

Învățătorul și urmașii săi	155
Spicuiitorii	156
Jijia	157
Sirena lacului	163
Moșii	170
Cucoarele lui Ibicus	173
Credința	176

[Din PARTEA A II-a]

La cugetarea mea	180
Răsăritul de Lefca	181
Patima I	181
Patima II	182
Patima III	182
Profeția	183
Primăvara	184
Alvir către Cintia	185
La Leuca	188
La doctorul Pezzoni	190
Tot la acela	190
Consacrat memoriei de Leufca	191
Clironomii lui Epamenonda	191

[Din PARTEA A III-a]

La termele de Karlsbad	192
Odă	193
Poetul	194
Anul Nou 1857 în Moldova	195
Odă pindară la Dumnezeu	196
Epilog	199

Din volumul
FABULE (1862)

[PARTEA I]

Zâna fabulei	200
Grierul și furnica	200
Corbul și vulpea	201
Broasca și boul	202
Acii doi catări	203
Asinul și furul	204
Lupul și mielul	204
Leul și guzganul	205
Guzganul de cetate și cel de câmp	206
Cerbul la fântână	208
Cocostârcul și vulpea	209
Lupul și cucoara	210
Guzganul săhastru	211
Țăranul și fiii lui	212
Oala de aramă și oala de lut	213
Vulpea și țapul	214
Capra, giunca și oaia, în companie cu leul	216
Oaia și mielul	217
Stomahul și mădulările	218
În unire stă tăria	219
Musca și carul	221
Cânele carele scapă lucrul, vânându-i umbra în apă	223
Moartea și nenorocitul	223
Braștele care cer un împărat	225
Roza și spinul	227
Picătura și râul	230

Castorii	235
Ochii și nasul	238
Vulpea, momița și fiarele	239
Minciunile	241
Momița la bal masche	244
Iepurile și amicii săi cei mulți	247
Soarele și negura	249
Lupul prefăcut în păstor	250
Stânca care fată	252
Două spice	252
Ursul, pasărea, șerpele și momița	253
Albina, țânțariul și musca	253
Consultul	254
Lupii și oile	255
Asinul și fluierul	256
Erostrat	257
Cărările și calea dreaptă	259
Sălbaticul și călătoriul	260
Peștile și păsariul	261
Giudecată nouă a lui Paris	263
Călătoriul și câinii	265
Aurul și fierul	266
Cuvântul lui Socrate	266
Diogenes	267
Clopotul și limba lui	268
Oile	269
Esop și ștrengarul	274
Momița	275
Frunza	277

Din MANUSCRISE

[Ah, viață plin' de jele]	278
[Iată ceasul cel cumplit]	279
[Ah, de-acuma n-a să vie]	281
[D-este nicicacum nu-m pasă]	282
[Mă iubesc două junele]	284
[Lăcrămez de dimineață]	284
[Fiind pasărea lovită]	285

[Disfătare nu să curmă]	286
[Umelită alăută]	287
[Dulce ape cristaline]	288
[În adânci gânduri]	291
[M-au lovit Amor cu darde]	291
Anacreontică	292
Minciune ochilor	294
Tânguire unei maice pentru moarte fiului său	296
Cătră un arbure	296
Meditație	297
Prepus	298
Cântec [O, suspine arzător]	299
Cântec [Știi di ce în toate zile]	299
[Ah, cine știe când o-i mai vedé!]	300
Adio, amor!	301
Rugă cătră Amor	302
[Ori amoru-i vro urgie?]	303
[Ziua, ceasul dispărării]	303
Safo cătră Faon	304
Adio	305

Din PERIODICE

Ziua de 26 avgust 1834	306
Cănele orbului	306
Viorea de martie	308
Gâsca și cacomul	308
Boul și vițeei	309
Cătră un patriot filantrop	309
Junele și bătrânul	310
Caminul	311
Rândunea și paserile	312
Să ni agiutăm unul pe altul	315
Epilog la o colecție de fabule	316
Painginii	318
Vulpea cu coada tăietă	318
Țigara	320
La Moldova, în ocazia emancipației țiganilor	321
La ocazia redeschiderei Teatrului Național în Iași	322
Vulpea tânără și cea bătrână	323

Urare la Anul Nou	323
Imnul moldoromânilor pentru 25 ianuarie 1856	324
Sântul Gheorghie	325
Soarele, luna și vântul	325
Preumblarea cea nouă a damelor în Iași	328
Desacii	329
Iepurile și broasca țestoasă	331
Vot la cometul din 1858	332
Cânt secular	333
Dedicat manelor lui Alexandru Humbold	334
La Italia	335
Cele două părâie	335
În amintirea de 30 ianuarie	336
Asupra corupției secolului	337
Pelegrinul	338
Împărțala pământului	339
Unui amic	340
Epilog	341
Viitorul	341
La Dante	342
Anul Nou 1866. La români	342
Serbarea Anului Nou 1866. La Apollo	343
Cântul cignului	344

PREFEȚE

[la culegerile de versuri publicate]

Înainte-cuvânt [la <i>Poezii</i> , Iași, 1836]	345
Prefață [la <i>Culegere de poezii</i> , Iași, 1854]	346
Proimiu [la <i>Culegere de poezii</i> , partea a II-a, Iași, 1854]	346
Prefația [la <i>Culegere de poezii</i> , Iași, 1863]	347
NOTE ȘI COMENTARII	349

ÎN COLECȚIA „MOȘTENIRE” AU APĂRUT:

- Petre V. ȘTEFĂNUCĂ. Folclor și tradiții populare. Ediție în 2 volume (1991)
 Dimitrie RALET. Scrieri alese (1991)
 Iacob NEGRUZZI. Scrieri alese. Ediție în 2 volume (1992)
 Alexandru VLAHUȚĂ. Scrieri alese. Ediție în 2 volume (1992)
 Ioan SLAVICI. Scrieri alese. Ediție în 2 volume (1993)
 Ion NECULCE. Cronica copiată de Ioasaf Luca (1993)
 Alexei MATEEVICI. Opere. Ediție în 2 volume (1993)
 Constantin STAMATI. Scrieri (1993)
 Barbu DELAVRANCEA. Opere alese. Ediție în 2 volume (1994)
 Liviu REBREANU. Opere. Ediție în 2 volume (1994)
 Octavian GOGA. Opere (1994)
 Lucian BLAGA. Opere. Ediție în 2 volume (1995)
 Vasile BOGREA. Opere alese (1998)
 Petre V. ȘTEFĂNUCĂ. Scrieri. Datini și creații populare (2008, 2021)
 Gheorghe V. MADAN. Scrieri. Ediție în 2 volume (2011)
 Ion BUZDUGAN. Scrieri. Ediție în 2 volume (2014)
 Dumitru C. MORUZI. Scrieri. Ediție în 2 volume (2014)
 Leon DONICI. Scrieri. Ediție în 2 volume (2015)
 Alecu RUSSO. Opere (2015)
 Ion Luca CARAGIALE. Opere. Ediție în 3 volume (2015)
 Magda ISANOS. Scrieri (2016, 2017, 2020, 2021)
 Constantin NEGRUZZI. Opere. Ediție în 2 volume (2017)
 Dumitru IOV. Scrieri. Ediție în 2 volume (2017)
 Andrei CIURUNGA. Scrieri (2018)
 Nicolae BĂLCESCU. Opere. Ediție în 2 volume (2018)
 Alexandru ROBOT. Scrieri. Poezie. Proză. Publicistică. Eșeu (2018)
 Alexandru ROBOT. Scrieri. Eșeu. Publicistică. Cronici. Interviu (2019)
 Alecu DONICI. Opere. Fabule. Poezii. Traduceri (2019)
 Dimitrie BOLINTINEANU. Scrieri. Ediție în 2 volume (2019)

Ediție apărută cu contribuția financiară a Ministerului Culturii, în conformitate cu decizia Comisiei de selecție pentru editarea cărții naționale.

Ediția de față concepută în două volume prezintă opera literară a lui Gheorghe Asachi, personalitate complexă a literaturii și culturii românești: poet, prozator, dramaturg, îndrumător și animator cultural în diverse domenii: teatru, școală, presă, activitate tipografică etc.

Volumul 1 este consacrat poeziei și cuprinde o selecție de texte poetice din cele trei ediții publicate de autor la Iași în timpul vieții, în 1836, 1854 și 1863; poezii extrase din periodicele pe care le edita Asachi, precum și o serie de poezii inedite.

Într-o secțiune aparte, intitulată *Prefețe*, sunt reunite texte cu care poetul își însoțea aproape toate culegerile publicate, întrucât acestea poartă un caracter documentar prețios, înlesnind astfel cunoașterea și înțelegerea adecvată a conceptelor scriitorului.

Volumul mai include un studiu introductiv analitic, cu referință la întreaga ediție, semnat de Bogdan Crețu, un tabel cronologic al vieții și activității scriitorului și o secțiune de *Note și comentarii* la texte.

Responsabil de ediție: Mihai Papuc

Corectori: Mariana Belenciuc, Maria Cornesco

Redactor tehnic: Nina Duduciuc

Machetare computerizată: Ion Dogaru

Copertă: Romeo Șveț

ÎNTEPRINDEREA
EDITORIAL-POLIGRAFICĂ
ȘTIINȚA

Str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova
tel.: (+373 22) 73-96-16 (anticamera)
(+373 22) 73-99-83 (vânzări); fax: (+373 22) 73-96-27
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com
www.editurastiinta.md

Toate drepturile asupra colecției „Moștenire” și a acestei ediții aparțin Întreprinderii Editoriale-Poligrafice Știința.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Asachi, Gheorghe.

Opere: Ediție în 2 volume / Gheorghe Asachi; studiu introductiv de Bogdan Crețu; responsabil de ediție: Mihai Papuc; copertă: Romeo Șveț. – Chișinău: Știința, 2025 (Combinatul Poligrafic) – . – (Colecția „Moștenire”, ISBN 978-9975-67-986-2 ; 125). ISBN 978-9975-85-562-4.

[Vol.] 1: *Poezie*. – 2025. – 364 p. – Note și comentarii: p. 349–351.

Cu contribuția financiară a Ministerului Culturii.
ISBN 978-9975-85-563-1.

GHEORGHE ASACHI: ÎN AVANGARDA LITERATURII, ÎN ARIERGARDA EPOCII

Gheorghe Asachi pare (și chiar este) un scriitor de mult ieșit din actualitate. Mă înțeleg chiar dacă a fost vreodată o figură de prim-plan, care să definească o anumită epocă literară. În 1866, când s-a înființat Societatea Literară Română (viitoarea Academie Română), nu a figurat printre membrii ei. Avea 78 de ani, vârstă de patriarh, dar contemporanii nu-l agreau. A suferit, pentru că își cunoștea perfect meritele de cititor al presei, al învățământului în limba română, al teatrului. Și le știa bine și pe cele strict literare, care nu erau oarecare.

De fapt, Asachi a ratat încă de la început șansa de a figura în canon. În orice fel de canon, fie el identitar-naționalist, fie didactic, ori, mai târziu, estetic. Destinul lui e de a fi picat între epoci, între facțiuni politice, între sisteme de valori și mai ales între planuri de țară diferite, într-o perioadă în care schimbările au fost rapide. Dacă la începutul secolului al XIX-lea a fost fără îndoială un deschizător de drumuri în atâtea domenii (științe, educație, presă, teatru, literatură etc.), neavând șansa unei comunități intelectuale pe măsură, la finele carierei devenise deja un simbol al unei vârste vetuste, o efigie a trecutului. Adevărul e că Gheorghe Asachi și-a dominat, prin prestigiu, dar și prin funcțiile politice (a fost, pe rând, trimisul diplomatic al lui Ioniță Sandu Sturdza la Viena; referendar al Epitropiei învățătorilor publici; vel-agă; secretar al Comisiei de redactare a Regulamentului organic; arhivist al statului; director al Departamentului culturii în 1856), numai o parte a vremii sale, dar nu și-a trăit până la capăt prezentul. Deja la 1948, cu atât mai mult la 1859, tinerii revoluționari și unioniști îl percepeau dacă nu ca pe un inamic, oricum nu ca pe un tovarăș de idealuri și proiecte. Deși, straniu, Asachi a anticipat cumva, dar fără să se dedice total vreunei, majoritatea ideilor mari care au modernizat radical cultura română după jumătatea veacului al XIX-lea. Dar el nu a fost adeptul soluțiilor radicale: nu a fost nici naționalist *sans rivage*, nici unionist. Ba dimpotrivă, a respins, din poziția sa oficială, Revoluția de la 1848, iar la 1859 s-a plasat printre separatiști. Iar scriitorul a plătit cu vârf și îndesat pentru aceste opțiuni. Și nu numai în timpul vieții, ci și în posteritate. Pentru că, oricât s-a pretins că ar exista o „istorie internă” a literaturii, că e posibilă o receptare eminentamente estetică, marii scriitori capătă notorietate prin felul în care reacționează la provocările perioadei pe care o însoțesc prin scrisul lor. Literatura nu a fost niciodată și nici nu are cum să fie un act solipsist, o gesticulație încapsulată într-o microistorie proprie, ci și o reacție, evident că specifică, propunând propria convenție discursivă și raportarea la propria tradiție, la *zeitgeist*. Or, literatura lui Gheorghe Asachi a trecut razant, aproape de fiecare dată, oricâte eforturi de adecvare ar fi făcut, nu numai pe lângă marile teme ale epocii sale, dar și pe lângă spiritul, procedeele, formele literaturii care devenise extrem de importantă în secolul construirii conștiinței naționale prin intermediul artelor și mai ales al literaturii.

De fapt, cred că se poate vorbi de o inadecvare ideologică a literaturii lui la spiritul culturii contemporane lui, de un retard ideatic. Pur și simplu, nici poezia, nici proza, nici teatrul lui Asachi nu contribuie, precum cele scrise de Heliade-Rădulescu, Alecsandri, Kogălniceanu, Alecu Russo, Negruzzi, Bolliac, Gr. Alexandrescu ori Bolintineanu la proiectul de țară pe care tânăra gardă progresistă și-l asumase. Și pe care chiar l-a realizat, nu în ultimul rând, prin intermediul literaturii. Niciun text al lui Asachi nu s-a fixat în memoria colectivă în egală măsură cu poemele lui Alecsandri ori ale lui Bolintineanu, de exemplu. Deși, paradoxal, temele sunt aceleași și, nu o dată, și intențiile sunt similare.

Un precursor în conflict cu urmașii

Asachi este, în esență, un scriitor care nu definește și nu marchează nicio epocă. Vreau să spun că el are lipsa de tact de a se plasa mereu între tendințe. *Prelungește cu asupra de măsură multe dintre programele iluministe, anticipă destule „teme” romantice, fără a le duce la incandescența care le-a făcut memorabile în scrisul altora, dar rămâne, în esență, un reținut, un temperament clasic.* Un scriitor harnic, meticolos, care bifează sistematic, din ambiție, dar și din dorința de a emancipa cultura națională, majoritatea formelor pe care literatura română încă nu le cunoscuse. I-a plăcut, înainte de a fi scriitor, să fie „pionier”. Și i-a reușit cu asupra de măsură.

El e un caz atipic: își începe activitatea, cel puțin publică, într-un moment când ideologia și practicile culturale specifice Iluminismului începuseră să se faneze, dar nu le adoptă la timp pe cele ale romantismului. Intervalul este, de fapt, spațiul său de manifestare. Paul Cornea a surprins cel mai bine plasarea sa *între epoci*: „...a avut și nenorocul de a fi prins în vârtejul prefacerilor după ce-și făcuse alegerile existențiale: avea 33 de ani la înlăturarea fanarioților, era sexagenar la 1848, trecuse de 70 de ani în momentul Unirii. Pașoptiștii îl priveau cu sentimente împărțite: nu-i tăgăduiau meritele de ctitor, dar n-aveau simpatie pentru cărturarul aflat pe altă baricadă politică și culturală, care se comporta ca un legitimist într-o epocă de avânt revoluționar, ca un retrograd, șovăitor în ceasuri de cumpănă (cum s-a întâmplat, din păcate, la 1848 și 1859)”¹. Adevărul e că Asachi, printre cei mai longevivi și mai bine plasați dintre intelectualii vremii, a ratat reacția la cele mai importante momente ale secolului: Revoluția de la 1848 și Unirea Principatelor. Iar această inadecvare l-a marginalizat literar. Nu sunt sigur însă că e vorba doar de „nenoroc”. „Bătrân”, mai bine zis „veteran”, cum îl numesc malițios unii pașoptiști, Asachi era prin formație și structură. Inadecvarea lui Asachi ține și de temperament, dar, de ce să nu o spunem?, și de interesul său politic. Ca om al sistemului, nu avea cum să agreeze soluția revoluției. Ori adoptarea grăbită a unui model de civilizație „neorganic”. În esență, Asachi este un „organicist”, într-o perioadă în care saltul, nu acumularea reprezintă soluția aleasă. În esența sa, Regulamentul organic (unicul proiect politic la care a aderat fără rețineri) nu făcea altceva decât să întărească, pentru o stabilitate de care Rusia avea mare nevoie, privilegiile marilor boieri: „...ele au asigurat continuitatea dominației boierilor în viața politică prin recunoașterea dreptului exclusiv al acestora de a fi reprezentați în noua legislatură, prin încredințarea funcțiilor de conducere în administrația centrală, prin scutirea lor de plata impozitelor și prin confirmarea dreptu-

¹ Paul Cornea, *Aproapele și departele*, Editura Cartea Românească, București, 1990, p. 58.

lui de proprietate asupra moșilor lor”¹. Apare însă o „nouă boierime”, mică și mijlocie, fără acces la putere, care e, în esență, prima formă a burgheziei și care contestă aceste drepturi, în numele regimului social nedreptățit: este exact aceea a pașoptiștilor. Asachi era omul vechiului regim; între generația sa și aceea a lui Mihail Kogălniceanu, progresistă, există un conflict ireconciliabil.

Dacă ne uităm la cum scrie despre el M. Kogălniceanu, obținem un grafic potrivit al receptării sale de către generația care a făcut revoluția și unirea. În articolul-studiu publicat în limba germană în „Magazin für die Literatur des Auslandes” („Magazin pentru literatura din străinătate”), numerele 8, 9 și 10, din 1837, semnat „Ein Moldauer” (tradus în română de I.G. Sbiera, la inițiativa lui A.D. Xenopol abia în 1894 și publicat în revista „Arhiva”), el are numai superlative: „Dieser Aga Asaki, welecher in Italien und in Deutschland seine Studien gramacht hat, ist der größte lebende poet, den die Romäner besitzen”². În ciorna scrisă în limba franceză pentru studiu, cuvintele sunt mari: „Lăga George Asachi au contraire est un homme universel. De retour dans sa patrie en 1812, il ne vit que ténèbres et ignorance. Il eut le courage de combattre corps-à-corps les ennemis de la civilisation”³. Într-un articol publicat în „Dacia literară” în 1940, despre Dochia și Traian în „zicerile populare ale românilor”, va polemiza deschis cu Asachi pe criterii de precizie filologică și istorică, deși îi apreciază deschis versurile. Tot reproșuri istorice îi va face și mai târziu, legat de unele aspecte privind bătălia de la Războieni. Metoda mitologizantă a lui Asachi deja părea desuetă și fantasmagorică, într-o perioadă în care literatura își asumase misiunea de a sluji emanciparea națională a poporului printr-o rescriere eroizantă, dar credibilă, a trecutului. Numai că va veni și momentul când vertiginosul retor îl va declara în cameră, după ce „bătrânul” Asachi semnează petiția împotriva Unirii Principatelor, nici mai mult, nici mai puțin decât „un dușman al Patriei”. În 1861, el răspundea la „provocările teroristice” ale fostului său colaborator, enumerându-și meritele, nu puțin: „Cui este necunoscut că, la 1813, în floarea regimului fanariot, în școala domnească de la Iași, monopolizată de greci, eu cel dintâi am introdus limba română, tratând în ea un curs de matematică teoretică și practică, adică ingineria civilă, din care mulți elevi sunt vii marturi celui clas și astăzi încă exercitează în țară arta ingineriei. Cine în România au început publicitatea și cu numele au înviat în patrie și simțul român? Cine, încă la 1828, au deschis școlile naționale în «Sf. Trei-Ierarhi»?” Dar mai ales: „Cine au redus poezia română la regulile versificației și a prozodiei dintre principiile clasice în literatură? Cine acel întâi au ilustrat istoria patriei prin tabloane și descrieri? Cine au deschis fără subvenție acel întâi teatru național și acel întâi conservator filarmonic?”⁴ Doi ani mai târziu va preciza, vorbind despre sine la persoana a treia, că, „deși veteran, profesă principiul de progres, la care crede că de la anul 1812 a cercat a contribui prin formarea școlilor și a clerului”⁵. Numai că vocea sa nu se mai face auzită. Cred că aces-

¹ Mihail Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchens, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Științifică, București, 1998, p. 359.

² Mihail Kogălniceanu, *Moldau und Wallachei Romänische oder wallachische Sprache und Literatur. Von einem Moldauer*, în *Opere*, vol. II. Scrieri culturale. Articole, Cuvântări, textele alese și stabilite, note, comentarii și glosar de Dan Simonescu și Andrei Nistorescu, revizuire filologică de Monica Vasileanu. Cuvânt-înainte de Alexandru Zub, introducere de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2017, p. 22.

³ Idem, p. 565.

⁴ *Spre amintire*, în *Opere*, vol. II, p. 810–811.

⁵ *O precizare*, în *Opere*, II, p. 812.

ta este momentul care l-a decupat pe cărturar din prezent. Și, implicit, și din viitor. Tocmai pentru că a avut proastă inspirație (asupra căreia va reveni ulterior, în unele texte, dar inutil) de a se plasa împotriva curentului, a plătit cu recunoașterea operei sale.

Un lucru trebuie totuși comentat, dincolo de divergențele politice și, mai adânci, ideologice ale unor protagoniști care, fiecare, reprezintă vechea lume, respectiv pe cea nouă: pentru Asachi, literatura este doar una dintre activitățile prin intermediul cărora a contribuit la emanciparea propriului popor. Nu e activitatea lui *maîtresse*. E, aici, *gândirea unui iluminist, într-o epocă tot mai agresiv romantică*. De aici și clivajele dintre el și pașoptiști: *naționalismul său civic, liberal în esență, pare o trădare a celui etnic, de sorginte herderiană, care începea să domine gândirea politică și în Principatele Române*. Este, de altfel, principala ruptură dintre Asachi și epoca sa. Chiar dacă executase și el, tematic cel puțin, partitura etnogenezei și a istoriei eroice a neamului, chiar dacă ambiționase să creeze o mitologie națională prin intermediul poemelor și al nuvelor istorice, tot un străin de idealurile progresiste rămâne. Poate că asta l-a și despărțit de contemporanii săi: faptul că *nu a aderat, într-o epocă a patosului național, la concepția etnicistă asupra identității naționale*. Interesul lui pentru temele istorice e mai apropiat de cel al unui Cantemir ori al unui Miron Costin, decât de cel al pașoptiștilor ori al lui Eminescu, de pildă. Chiar dacă susținuse, încă din 1839, în *Omul literat*, idei unioniste (o limbă comună tuturor provinciilor românității, de pildă¹), ideile sale nu se fixează. Pașoptiștii nu au sentimentul continuității, ci pe acela al construcției de la zero a unei națiuni, împotriva puterilor care își exercită controlul. Iar Asachi este omul Imperiului Țarist și al marii boierimi care-și apără statutul. De aceea literatura lui nici nu contează. Nu e, oricum, un punct de pornire.

G. Sion merge și mai departe și, în memoriile sale, *Suvenire contimpurane* (1888), îi neagă aproape orice merit, considerându-l un impostor: „Ca inginer, arhitect sau profesor, a fost mediocru: scrierile lui despre cosmografie sau matematică nu i-au făcut niciun renume. Ca publicist, a avut singurul merit că el, cel dintâi, a scos la 1829 prima gazetă, intitulată *Albina românească*. Ca om de litere, deși s-a încumetat a scrie în toate genurile, n-a excelat în niciunul: poeziile sale, precum odele ce le făcea împăratului rusesc și armatelor sale învingătoare, fabulele, sonetele, baladele istorice, liricele nu prezintă nicio strofă ca model de limbă sau de gust literar; piesele de teatru, nuvelele sau orice alte produceri în proză, mai toate searbăde și indigeste, nici ne-au desfătât, nici ne-au luminat. Posteritatea nu va putea cita din voluminoasele sale publicațiuni nici două rânduri scrise cu stil românesc, cu frază măcar corectă, cu limbă bună, cu spirit sau cu vreo înaltă cugetare. Dar, precum în țara orbilor cel cu un ochi ajunge împărat, așa și Asachi, profitând de starea de înapoiere în care se afla societatea Moldovei și a românilor pe atunci, a știut să speculeze cunoștințele sale enciclopedice, oricât de superficiale erau”². E, poate, cel mai nedrept portret care i s-a făcut. În polemicile sale, Kogălniceanu îl corecta pe Asachi ca istoric, îl acuza pe criteriile politice, dar nu i-a negat niciodată meritele reale, de ctitor al învățământului, al presei, al teatrului

¹ „Fondosul limbei noastre, ce pe aiure se caută, să află în Sfânta Scriptură, ce este de toți românii înțelesă; această să se păstreze curată și întreagă, ca singura legătură ce unește încă pe românii despărțiți în straturi deosăbite, și cătră aceasta adaugă-să îmbunătățirile cerute, după un metod simplu și care s-ar conveni a să legui de un giudeț *amfiction* ce să poate închea din gramaticii români a Transilvaniei, a Țării Românești și a Moldovei”, în *Opere*, II, p. 543.

² G. Sion, *Suvenire contimpurane*, Editura Polirom, Iași, 2014, p. 398–399.

și chiar al literaturii. Sion, un scriitor totuși mai puțin relevant decât cel pe care-l anulează, formulează un verdict care este al întregii sale generații.¹

Pentru junimiști, Gh. Asachi nici nu există. Maiorescu decupează tacit câteva versuri de-ale lui în *O cercetare critică asupra poeziei române la 1867*, pentru a ilustra „poezii rele”, înseriindu-l totuși, chiar și așa, printre autori reprezentativi ai epocii: Alecsandri, Bolintineanu, Sion, Văcărescu, A. Mureșanu, Tăutu, Bolliac, Baronzi, Pelimon, Asachi, Istrati, Orășanu, Aricescu.² Eminescu nu-l numără, în *Epigonii*, printre predecesori. În toată publicistica, îl pomenește de două-trei ori, e drept că-n ipostaze favorabile, o dată ca un „bătrân” scriitor care știa mai multă carte decât contemporanii, altă dată ca întemeietor de instituții de învățământ. Dar, în mod evident, nu e o referință notabilă pentru el. Nu este un nume inconturnabil al trecutului apropiat. Degeaba au căutat (și cine caută atent găsește orice) unii critici sonuri pre-eminesciene în poezia lui. Oricât ne-am încorda urechea poetică și memoria, Asachi nu-l anunță pe Eminescu. Nu direct, în orice caz. Era deja ieșit din actualitate atunci când marele poet se forma. E adevărat că figurează în manualul care l-a format pe Eminescu, *Lepturariul* lui Aron Pumnul, care e prima tentativă importantă de cristalizare a unui canon didactic al literaturii din secolul al XIX-lea, cu două fabule neimportante în tablou (*Albina și trântorul*, *Guzganul cetățean și cel câmpean*) și cu un fragment din memorialul publicat în 1840, *Itinerariu sau Călăuzul la Pion*, sub titlul *Dochia și Traian*.³ Insuficient pentru a se fixa drept model. Șerban Cioculescu a insistat cel mai mult în această direcție: „Nu se poate aduce o mai mare laudă lui Asachi decât aceea că versurile sale, chiar dacă nu au avut un rol hotărâtor asupra formației lui Eminescu, care și-a găsit ritmuri similare și aceeași «Stimmung» din liederurile germane, prevestesc poezia lui matură (în timp ce Alecsandri, Bolintineanu și alți înaintași autohtoni și-au lăsat ecorurile în versurile lui de tinerețe)”⁴. Adevărul este însă altul: pentru junimiști, Asachi nu a fost nici un precursor, nici un oponent. Când și-au început ei activitatea, el devenise deja „veteran”, un pensionar retras, hirsut, care-și reedita niște opere depășite și literar, și ideologic. Ei intrau în scenă, el ieșea definitiv.

Se petrece, de fapt, în numai două-trei decenii (exact în intervalul în care poeziile și apoi nuvelele lui Asachi întârzie să fie rescrise/traduse din italiană și în cele din urmă adunate în volume) o detentă nu numai a mentalității, a ideilor politice, a ideologiilor, ci și a formelor literaturii. Ceea ce fusese avansat la data scrierii devine desuet în momentul în care intră în circulație.

În plus, Gheorghe Asachi e un tip de intelectual „nespecializat”. El provine, în mod evident, dintr-o altă paradigmă. E un iluminist întârziat, un (pre)romantic prudent, ezitant, dar are un profil incert. Și, temperamental, un clasicizant. Om de știință, om politic,

¹ Nici unchiul său, C. Sion, nu are cuvinte de laudă în contestata *Arhondologia Moldovei*. Dincolo de bârfele de alcov, el își încheie succinta prezentare a fraților Asachi așa: „După suirea domnului Mihai Sturza la domnie, aceștia fiind potriviți cu Domnul la nelegiuiri, i-au tras lângă sine, i-au avut uneltele sale în tot felul de nelegiuiri, i-au îmbogățit, și i-au rădicat la rangurile Postelniceii cei mari”. Vezi *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimpurane*, de paharnicul Constantin Sion, cu o prefață analitică de Gh. Ghibănescu, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1892, p. 6.

² „Deconspirarea” surselor o face în articolul *Observări polemice*. Cf. Titu Maiorescu, *Opere*, vol. I. Critice, ...

³ Aron Pumnul, *Lepturariu românesc cules de'n scriptori rumâni*, tomul II, partea 1, Vinea, 1863, p. 4 și 88–100.

⁴ Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, I, Editura Casa Școalelor, București, 1944, p. 24.

funcționar, profesor, literat, dramaturg, om de presă, pictor, inginer, arhitect – e ceva din fiecare, dar nu merge până la capăt în niciun domeniu. Între tipul de intelectual ilustrat de Dimitrie Cantemir, Ion Budai-Deleanu și Asachi este o legătură directă. Kogălniceanu, care este și el o personalitate polivalentă, care a lăsat destule proiecte suspendate, cel puțin în literatură (dar s-a realizat major în politică), l-a putut aprecia pentru anvergura preocupărilor sale. Junimiștii însă aparțin altei episteme. „Câte puțin din fiecare” nu mai reprezintă o structură intelectuală funcțională într-un algoritm modern al culturii. „Critica junimistă, comentează Dan Mănuță, apare într-o epocă foarte distinctă, de-a lungul căreia cultura română traversa un viu proces de specializare. *Uomo universale* de tipul lui Asachi, Heliade-Rădulescu, Kogălniceanu devenise, prin mersul firesc al istoriei, depășit.”¹ Altfel spus, domeniile începeau să se individualizeze, să-și recunoască și să-și asume specificul. În mod evident, literatura scrisă de Asachi nu făcea față criteriilor autonomiei estetice, așa cum le-a formulat Titu Maiorescu. Toate trăsăturile ei, de la aspectul hibrid al nuvelor la ambiția lor didactică, de la etalarea demonstrativă a meșteșugului în poezie (Asachi bifează aproape toate speciile și formele poetice clasice) la caracterul ocazional al multora, de la descriptivismul pieselor de teatru la însăși concepția despre poezie, contravin flagrant esteticii junimiste.

Pentru pașoptiști, Asachi a fost un rival de idei în primul rând politice, un oponent al marilor și îndrăznețelor proiecte naționale (chiar dacă, tematic cel puțin, el avea aceeași orientare), pentru junimiști, un autor straniu, inegal, care aparținea, prin însăși concepția lui despre literatură, unei epoci revoluate. Nu e nicio întâmplare că ultimele ediții antume ale poeziilor sale datează din 1863 (cu excepția fabulelor), ale nuvelor din 1867 și vor fi urmate de altele abia după 1915 (când P.V. Haneș îi va repune în circulație prozele istorice), iar opera poetică va reintra în circuit abia în 1957, într-o selecție îngrijită de N.A. Ursu. Sunt decenii bune în care nimeni nu i-a simțit lipsa. În care, de fapt, autorul legendelor etnogenezei nu a făcut parte din tradiție. Era, încă din 1848, un scriitor care aparținea trecutului.

Nu a fost un naiv, a înțeles acest lucru, a știut că e depășit de ideile înnoitoare ale veacului. În meditația unui îmbătrânit poet, publicată încă din februarie 1839, în „Albina românească”, se simțea deja împins tot mai spre ariergardă. Și asta cu nouă ani înainte de revoluție, înainte să devină un „expirat” pentru tinerii intelectuali afirmați în numele unei ideologii a noului, la care conservatorul Asachi nu putea adera: „Un nou neam au răsărit, cu nouă dorințe și idei nouă; plin de mirare aud numi nouă și versuri nouă, sunetul numirilor celor vechi au trecut, precum m-am trecut și eu însumi; poate că sunt de puțin cinstit, de mulți defăimat și de nime iubit!”² Sigur că e și teatral, dar peste mai puțin de un deceniu aceste rânduri se vor dovedi premonitorii. Temperament clasic, credincios unor valori iluministe, refractar față de spiritul și ideile romantice, care deveneau tot mai ofensive, Asachi își resimte marginalizarea. Și, într-un fel, și-o acceptă. El este un cărturar încrămențit în grila hibridă de valori în care s-a format, într-o perioadă de trecere spre modernitate, și un om politic fidel sistemului pe care-l reprezintă, unul tot mai contestat în întreaga Europă. I-a plăcut să fie un om-instituție (și a și fost în perioada de tranziție către romantism, poate mai puțin în literatură) și, când nu a mai fost posibil, s-a retras.

În studiul său *Spiritul critic în cultura românească* (1909), G. Ibrăileanu îi acordă un capitol intitulat precis: *Amestec de curente contradictorii*, în care îl consideră o figură care

marchează „trecerea de la lumea veche la cea nouă”¹. Prin Asachi ar fi putut începe școala criticii moldovene, consideră gurul „Vieții Românești”, dacă ar fi avut puterea să se limpezească, să se emancipeze, să se ajurneze: „Așadar, Asachi e un om vechi în politică; un om nou ca introducător al culturii, deși nehotărât, teoreticește, în privința rolului ei la noi; un om absolut nehotărât în privința curentelor lingvistice; un novator lipsit de spirit critic, ca propagator al literaturii europene; un poet care face parte din două faze deosebite și contrare și care, în limba operei sale, e mai degrabă vechi...”²

Oare cât de „vechi” era însă Asachi? Chiar nu-și înțelegea epoca? Sigur, jumătatea de veac pe care a însoțit-o cu acțiunea sa publică și cu scrisul lui pare mai limpede scrutată azi, de la peste 160 de ani distanță. Dar era un interval în care se succedau furios transformări bulversante. În câteva decenii s-a schimbat aproape cu totul o societate, dacă nu chiar o civilizație. În spațiul occidental, trecerea nu a fost atât de bruscă, dar la „Porțile Orientului” ea a fost resimțită de mulți ca șocantă. Instituții, forme de guvernământ, clase sociale, ideologie, valori, nu în ultimul rând limba, imaginarul, relația cu trecutul, literatura, artele, ba chiar și moda, gastronomia – totul a căpătat altă orientare de la o generație la alta. Epoca noastră are, într-o bună măsură, aceleași probleme, ceea ce creează o mutație, nu numai un conflict între generații. Interesant e că în 1855, când deja era marginalizat, când era perceput ca un inamic al patriei, Gheorghe Asachi scrie negru pe alb într-un scurt memorial de călătorie la Karlsbad, intitulat *O vizită după cincizeci de ani*, că între momentul tinereții sale și cel al senectuții lumea s-a schimbat radical: „Veacul al nouăsprezecelea este fără îndoială cel mai extraordinar dintre câte s-au propășit. De când istoria ni amintează notiții despre evenimentele lumii, niciodinioară mai mari nu s-au înșirat cu asemenea reperiune, în o spațiu de timp așa scurt, la acele de care s-au însemnat acei din urmă cincizeci de ani ai epocii noastre”³. Și identifică evenimentele-cheie, punctele de cotitură: Revoluția Franceză (care, zice el, „amenința să înghită tronurile și rânduiala socială și a căruia cutremur politic s-au resimțit până în cele mai îndepărtate părți a pământului”) și ridicarea lui Napoleon (să ne amintim: tânăr, a revenit în patrie din Italia sperând că împăratul va reinstaura vechea Dacie, iar el va avea șansa de a pune umărul), eliberarea Greciei și a popoarelor balcanice, printre care și „poporul moldoromân”. Și continuă: „În acest veac, din lupta ideilor și a principiilor au scăpărat scânteile adevărului, prin care pregiudețele s-au eclipsat, în zilele noastre s-au făcut descoperiri minunate, fructul învățărilor de mii de ani, precum vaccina, puterea vaporului, dagherotipul, galvanoplastica, telegraful electric, și toate s-au aplicat la folosuri practice a societății. Cine știe de nu sunt aceste încă numai elemente a unor perfecții mai mari, a cărora țintire, chiar demnă de principiul hristianismului și a moralului, este a confunda toate popoarele pământului în o singură familie, sub o singură religie și lege!”⁴ Ultima parte a comentariului său pare utopică ori contraintuitivă, ținând cont că se afla în plin debușeu al naționalismului. Dar oare chiar era Asachi un greoi, un obtuz, un „mucegăit”? *Percepția limpede fenomenul progresului și, în mod evident, nu-l respingea. Numai că el are perspectiva calmă a unui clasic, a unui intelectual care prin structura lui nu aderă imediat la schimbare, care nu trăiește în cultul noului. Aici intervine ruptura de mentalitate față de*

¹ Dan Mănuță, *Critica literară junimistă, 1864–1885*, Editura Junimea, Iași, 1975, p. 65.

² *Opere*, II, ediție critică și prefață de N.A. Ursu, Editura Minerva, București, 1981, p. 546.

¹ G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, în *Opere*, vol. I. Ediție coordonată de Victor Durnea, prefață de Eugen Simion, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2014, p. 38.

² Idem, p. 48.

³ *Opere*, vol. II, p. 421.

⁴ Idem, p. 422.

generația pașoptiștilor. În monografia sa, E. Lovinescu percepe însă și condiționările care țin de context, de formație, de epistemă culturală, dar consideră că Asachi pregătește salutul realizat de Kogălniceanu & Co.: „Nu trebuie să uităm că acești bărbați înfățișează două generații deosebite; una nu e decât continuarea firească a celeilalte. Ar fi nedrept să cerem de la amândoi aceeași mentalitate. Dacă idealul lui Kogălniceanu putea merge până la Unire, idealul lui Asachi nu se putea ridica atât de sus. El zbură mai pe jos, îngrădindu-se la propășirea culturală și economică sub protecția binefăcătoare a Rusiei, fără de care nu vedea nicio scăpare”¹. De altfel, și principalul program politic al lui Asachi, Regulamentul organic, a fost, măcar prin armonizarea instituțiilor și a legislațiilor din Moldova și Țara Românească, un moment care a pregătit Unirea din 1859.

În orice caz, marginalizat pe criterii politice, scriitorul va fi perceput decenii bune ca un autor de duzină. De recuperat îl va recupera cu adevărat abia G. Călinescu, în istoria sa. E. Lovinescu, autorul unei monografii, va fi destul de reținut.

Principala problemă a literaturii lui Gh. Asachi este că nu a produs nicio capodoperă. Nu are un centru de greutate, un text fixat în memoria culturală, vehiculat în manuale, în jurul căruia să graviteze restul. Nu are, altfel spus, prestigiu. Imaginea care i s-a fixat în epocă s-a perpetuat, cu puține excepții, și în posteritate. „Cu cât urmărești mai stăruitor activitatea lui Asachi, afirmă Lovinescu, cu atât te convingi mai adânc de spiritul de inițiativă al scriitorului, de felurimea însușirilor lui sufletești, neprijinite însă de un dar al creației.”² *Respins inițial pe criterii ideologice și politice, autorul va fi marginalizat ulterior, decenii bune, și pe criterii estetice, dar de la înălțimea exigențelor și a gusturilor unei alte epoci, aceea a modernității.*

Or, în toate genurile pe care le practică, Gheorghe Asachi are comportamentul unui întemeietor. Logica în care trebuie evaluată opera lui este aceea a unui scriitor care inițiază genuri, specii, forme, tehnici literare, nu a unuia care duce la performanță un domeniu în care se exersaseră atâția alții. Dacă generația lui Eminescu avea față de cine să-și declare respectul, Asachi nu poate fi epigonul nimănui. Contemporanii lui, precum Conachi ori Văcăreștii, aveau o concepție mult mai rudimentară despre poezie.

„Poezia ca datorie patriotică”

Ce crede Asachi despre poezie? În cele patru prefețe la edițiile antume, din 1836, 1854 (de două ori) și 1863, opiniile lui nu evoluează. O singură plasare în „avangardă” îi e suficientă. Ține în primul rând la calitatea sa de deschizător de drumuri. Nu e un inspirat, un ales al muzelor. Nu-l chinuie nevoia de a-și exprima sensibilitatea. Nici măcar în „meditații” confesiunea nu e dezinhbată. Acestea sunt atitudini care vor deveni relevante după romantism. Deocamdată, el scrie pentru a emancipa limba, pentru a înzestra cultura patriei cu realizări artistice care-i lipsesc. Concepția asupra rolului scriitorului este iluministă. În *Omul literat*, va rămâne fidel aceluiași ideal: „Omul literat este acela a căruia meserie îl îndatorează a cultiva a sa minte spre a putea spori cunoștința altora”³. Pentru Asachi, poetul e un „luminator”. El știe că nu există o tradiție în cultura patriei și umple câte goluri poate, în speranța

¹ E. Lovinescu, *Gheorghe Asachi. Viața și opera lui*, Editura Cartea Românească S.A., București, 1921, p. 49.

² E. Lovinescu, *op. cit.*, p. 132.

³ *Opere*, II, p. 544.

că va stârni emulație: „...doresc a îndemna pe iubitorii de poezie ca prin a lor talant să îndeplineză un ram atâta de plăcut, carile spre bine va înrăuri asupra limbei și haractirul compatrioților”¹. În mentalitatea epocii, literatura nu e altceva decât cel mai bun mijloc de a perfecționa limba patriei. *Nu exprimarea de sine contează, ci contribuția la emanciparea limbii, care are un uriaș potențial identitar.* „Îndreptat de pilde clasice și de firea limbei, m-am sârguit a urma sistemii care cere ca poezia, ce este produsul cel mai ales al cugetării prin simțire înălțată, să răsune prin ziceri elegante și armonioase, încât de asemenea prelucrată fiind limba, va putea odineoare a să arăta vrednică de a ei strălucită spiță cu aceea italiană”². Ion Budai-Deleanu, în deschiderea *Țiganiadei*, își asumă același rol: „vrând a forma ș-a introduce un gust nou de poezie românească, apoi și ca prin acest feliu mai ușoare înainte deprinderi să să învețe tinerii cei de limbă iubitori a cerca și cele mai rădicate și mai ascunse desigur a Parnasului, unde lăcuiesc musele lui Omer și a lui Virghil!...”³ Nu e nicio diferență de miză. E, în schimb, una de rezultat: Budai-Deleanu e un virtuoz, sachi e un tehnicist. Un inginer, în sensul cel mai bun, al poeziei. Primul lucru care sare în ochi este asumarea unei misiuni comunitare, nu prin militantism, ci prin practicarea unui discurs civilizator în sine: perfecționarea discursului poetic, ca mijloc de ameliorare a limbii literare, care capătă caracter identitar. Cum spune Marin Sorescu, într-un articol publicat în „Revista de istorie și teorie literară”, din 1986: „Și-a asumat poezia ca pe o datorie patriotică, datorie care, până una-alta, ține loc și de talent”⁴.

Mai mult decât asumarea unei teme naționale (care nu lipsește) este deci realizarea tehnică. Înzestrarea patrimoniului cu opere care în alte culturi au o amplă tradiție. *Asachi nu e poet din vocație, ci din nevoie.* Pentru că nu au fost alții înaintea lui. Pentru că cineva trebuia să-și asume și acest rol. El e conștient că e „lipsit de modele clasice în limba română” și imită literatura italiană, după cum confirmă în prefața culegerii din 1854 a poemelor sale.⁵

Și mai este o miză: să forțeze limitele limbii literare să se supună rigorilor prozodice. În mod programatic, Asachi ține să scrie ode, elegii, sonete, anacreontice, „imne”, meditații, satire, balade, legende, fabule, pe care le împarte ostentativ pe categorii în volume. El nu manifestă o preferință clară pentru vreuna dintre formele poetice pe care le prestează meticolos. Dar conferă, prin textele sale atât de diferite, rigoare tehnică, formală, poeziei române. *Este principalul său merit. Pașoptiștii nu au venit pe un teren viran, cum a fost cazul lui. Chiar dacă nu a produs capodopere, chiar dacă e greu să numim un hit din întinsa lui producție lirică, Asachi a ordonat poezia română supunând-o regulilor prozodice.* Tot Marin Sorescu formulează memorabil acest rol de întemeietor: „Născut să fie precursor. E cel care vine și dă toate ușile de perete, să intre aerul, având grijă ca, mai întâi, să facă el însuși ușile (ștergând apoi cu regularitate și rugina de pe clanțe). Spirit mai degrabă practic, lipsit de demonismul necesar creației, de care, peste Milcov, făcea, în epocă, abuz Heliade-Rădulescu. Poate că nu de demonism avea însă atunci nevoie Moldova”⁶. Gheorghe Asachi oferă, prin poemele

¹ *Opere*, I, ediție critică și prefață de N.A. Ursu, Editura Minerva, București, 1973, p. 3.

² *Ibidem.*

³ Ion Budai-Deleanu, *Opere*, ediție îngrijită, cronologie, note și comentarii, glosar și repere critice de Gheorghe Chivu și Eugen Pavel, studiu introductiv de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2018, p. 6.

⁴ Marin Sorescu, *Versurile „versuite” ale lui Gheorghe Asachi*, în *Opere*, V. Publicistică, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 120.

⁵ *Opere*, I, p. 5-6.

⁶ Marin Sorescu, *op. cit.*, p. 119.